

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра соціально-економічної географії та регіонаознавства
імені Костянтина Немця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана факультету геології,
географії, рекреації і туризму

Катерина КРАВЧЕНКО
" 08/07/2025 " 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
**«CONTEMPORARY DEBATES IN HUMAN GEOGRAPHY
(СУЧАСНІ ДИСКУСІЇ В СУСПІЛЬНІЙ ГЕОГРАФІЇ)»**
(викладається англійською)

рівень вищої освіти	<u>другий (магістерський)</u>
галузь знань	<u>С – Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини</u>
спеціальність	<u>С6 Географія та регіональні студії</u>
освітня програма	<u>Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток</u> <u>Урбаністика, геопланування та сталий розвиток міст</u>
вид дисципліни	<u>обов'язкова</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«27» серпня 2025 року, протокол № 12

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Костянтин Володимирович МЕЗЕНЦЕВ, д. геогр. н., професор, професор кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця
Протокол № 11 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Людмила НЕМЕЦЬ

(підпис)

«27» серпня 2025 р.

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми

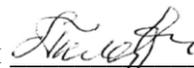

Людмила КЛЮЧКО

(підпис)

Програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми «Урбаністика, геопланування та сталий розвиток міст»

Гарант освітньо-наукової програми

Євгенія ТЕЛЕБЧЕНКО

(підпис)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму
Протокол від «27» серпня 2025 року № 7

Голова науково-методичної комісії

Юлія ПРАСУЛ

(підпис)

«27» серпня 2025 р.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Contemporary Debates in Human Geography (Сучасні дискусії в суспільній географії)” складена відповідно до освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток» та освітньо-наукової програми «Урбаністика, геопланування та сталий розвиток міст» підготовки магістрів спеціальності С6 Географія та регіональні студії галузі знань С – Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: сформувати у студентів здатність проводити суспільно-географічні дослідження, базуючись на знанні сучасних концепцій та дискусій, розвинути навички дискутувати та аналізувати наукові тексти суспільно-географічного змісту англійською мовою, спрямовані на розв’язання складних наукових задач та практичних проблем у різних просторово-часових масштабах..

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: оволодіння сучасними знаннями суспільно-географічних теорій і концепцій, їх застосовування на різних просторових масштабах; розуміння тенденцій та принципів розвитку міст і регіонів, їх відображення у відповідних підходах до міського та просторового планування; розуміння на основі вивчення сучасного наукового дискурсу в суспільній географії процесів генерування нових ідей, креативності та самореалізації, взаємодії у глобальному міжнародному та вітчизняному інформаційному середовищі; оволодіння навичками виявляти, ставити, вирішувати суспільно-географічні проблеми та приймати обґрунтовані рішення в урбаністичних та регіональних дослідженнях; оволодіння навичками реферування, написання, презентації та оцінювання наукових робіт; вільне фахове спілкування та ведення наукової дискусії англійською мовою..

1.3. Кількість кредитів: 4

1.4. Загальна кількість годин: 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов’язкова / за вибором <i>Обов’язкова</i>	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	
Семестр	
2-й	
Лекції	
24 год.	
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	
Лабораторні заняття	
-	
Самостійна робота, у тому числі	
84 год.	
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

За ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

- ЗК 1. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 5. Здатність працювати в команді.
- ЗК 6. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

СК 1. Здатність до використання законів, теорій, концепцій і парадигм сучасної географії, історії розвитку географічних досліджень та ідей для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації

За ОНП «Урбаністика, геопланування та сталий розвиток міст»

- ЗК 1. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 3. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 6. Здатність спілкуватися іноземною мовою
- ЗК 7. Здатність працювати в міжнародному контексті

СК 1. Здатність до використання законів, теорій, концепцій і парадигм сучасної географії, історії розвитку географічних досліджень та ідей для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації

СК 2. Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Результати навчання для здобувачів ОПП та ОНП реалізуються у набутих знаннях про ключові концепції та методичні підходи у зарубіжній суспільній географії, сучасний науковий дискурс щодо понять простір та місце; основні положення ключових концепцій економічної, соціальної та урбаністичної географії, зокрема, нерівномірного капіталістичного розвитку, географії ексклюзії, соціальної справедливості у містах, права на місто, постмодерної географії; предмет сучасних наукових дискусій з урбаністики, зокрема, планетарної урбанізації, джентрифікації, теоретизації постсоціалістичного міста, міської геополітики, міської ідентичності, міського планування; предмет сучасних наукових дискусій з регіоналістики, зокрема, нерівномірного регіонального розвитку, периферизації, соціальної нерівності та соціально-просторової несправедливості, територіальної прив'язаності та приналежності, ліквідної міграції; зміст найголовніших англійських суспільно-географічних праць. Вміння вести фахову наукову дискусію із суспільно-географічної проблематики англійською мовою; реферувати англійські суспільно-географічні праці; робити презентацію результатів наукових досліджень англійською мовою. Бути здатним групової роботи, міжособистісної комунікації в процесі наукової дискусії, пошуку компромісних рішень. Обґрунтовувати доцільність прийняття рішень виходячи з положень відповідних теорій суспільної географії.

За ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

ПРО2. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати уміння працювати в команді.

ПРО3. Вільно спілкуватися із професійних і наукових питань іноземною мовою.

ПРО4. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, розроблення нових методів і процедур в географії та міждисциплінарних контекстах.

ПРО5. Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науково-прикладні проблеми, здійснювати критичну оцінку прийнятих рішень.

За ОНП «Урбаністика, геопланування та сталий розвиток міст»

ПР01. Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.

ПР02. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати уміння працювати в команді.

ПР03. Вільно спілкуватися із професійних і наукових питань іноземною мовою.

ПР04. Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань, розроблення нових методів і процедур в географії та міждисциплінарних контекстах.

1.8. Пререквізити: рівень знань за спеціальністю та з іноземної мови, підтверджені результатами ЄФВВ та ЄВІ або складеними іспитами при вступі в Університет

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Ключові тексти в суспільній географії

Part 1. Key Texts in Human Geography

Тема 1. Ключові концепти в суспільній географії. Простір та місце

Topic 1. Core concepts in human geography. Space and place

Мета, завдання та структура курсу. Місце та простір. Особистий простір та простір життєдіяльності. Публічний простір. Виробництво простору. «Смерть» місця та «помста» місця. Третій простір: розширення географічного уявлення. Просторове поширення. Просторова структура. Просторова взаємодія. Просторова організація. Ландшафт vs регіон. Від регіону до простору. Масштаби та мережі. Мережеве суспільство. Мобільність.

Aim and tasks of the course. Place and space. Personal space and activity space. Public space. Production of space. “Death of place” and “the revenge of place”. Thirdspace: expanding the geographical imagination. Spatial distribution. Spatial structure. Spatial interaction. Spatial organization. Landscape vs Region. From region to space. Scales and networks. The Network Society. Mobilities.

Тема 2. Просторова дифузія культури. «Культурний поворот» в суспільній географії. Другий демографічний перехід

Topic 2. Spatial diffusion of culture. The ‘cultural turn’ in human geography. The second demographic transition

Культурний ландшафт. Культурна інтеграція. «Культурний поворот» в суспільній географії. Дифузія культурних інновацій як просторовий процес. S-крива дифузії. Дифузія поширення: «заразна», ієрархічна, зворотна ієрархічна, стимулююча. Дифузія переміщення. Бар’єри дифузії. Затухання з відстанню та тертя простору. Акультурація. Транскультурація. Асиміляція.

Модель демографічного переходу. Другий демографічний перехід.

Cultural landscape. Cultural integration. The ‘cultural turn’ in human geography. Cultural innovation diffusion as a spatial process. S-curve of diffusion. Expansion diffusion: contagious, hierarchical, reverse hierarchical, stimulus. Relocation diffusion. Diffusion barriers. Distance decay and friction of distance. Acculturation. Transculturation. Assimilation.

Demographic transition model. Second demographic transition.

Тема 3. Нерівномірний капіталістичний розвиток. Географія ексклюзії. Соціальна справедливість та місто

Topic 3. Uneven capitalist development. Geography of exclusion. Social justice and the city

Розвиток. Нерівномірний розвиток: природа, капітал та виробництво простору. Капіталістичний імператив. Просторовий поділ праці: соціальні структури та географія виробництва.

Географія ексклюзії. Соціальна справедливість та місто. Клас, гендер, раса, сексуальна орієнтація. Право на місто.

Development. Uneven development: nature, capital and the production of space. The capitalist imperative. Spatial divisions of labour: social structures and the geography of production.

Geographies of exclusion. Social justice and the city. Class, gender, race, sexuality. Segregation.

Тема 4. Почуття місця. Місце та безмісцевість. Постмодерна географія

Topic 4. Sense of place. Place and placelessness. Postmodern geographies

Сприйняття місця. Почуття місця. Топофілія: сприйняття середовища, ставлення та цінності. Місце та безмісцевість. Феноменологія місця. Ментальні карти. Символічні ландшафти.

Умови постмодерну: витоки культурних змін. Постмодерна географія

Place perception. Sense of place. Topophilia: environmental perceptions, attitudes, and values. Place and Placelessness. A phenomenology of place and space. Mental maps. Symbolic landscape

The condition of postmodernity: the origins of cultural change. Postmodern geographies.

Розділ 2. Урбаністичний та регіоналістичний дискурс

Part 2. Discourse in Urban and Regional Studies

Тема 5. Сучасний дискурс в урбаністичних та регіоналістичних дослідженнях.

Планетарна урбанізація. Міська теорія звідусіль.

Topic 5. Current debates in urban and regional studies. Planetary urbanization. Urban theory from elsewhere.

Урбаністичне питання. Глобальне зрушення. Планетарна урбанізація. Міста: переосмислення міського. Конфлікт, влада та політика в місті. Простори неолібералізму.

Міська теорія звідусіль. Теоретизація постколоніальних міст. Теоретизація постсоціалістичних міст.

The urban question. Global shift. Planetary urbanization. Cities: Re-imagining the Urban. Conflict, power and politics in the city. Spaces of neoliberalism.

Urban theory from elsewhere. Theorising postcolonial city. Theorising post-Socialist city.

Тема 6. Джентрифікація. Парадигмальні зрушення в міському плануванні

Topic 6. Gentrification. New-build gentrification. Shifting paradigms in urban planning

Джентрифікація. Класична джентрифікація. Джентрифікація та реваншистське місто. Новий середній клас та перебудова центрального міста. Антиджентрифікація. Третя хвиля джентрифікації. Мутація джентрифікації. Вимушене переміщення та феноменологічний «дисплейсмент». Джентрифікація нового будівництва. Туристифікація міст. «Острови цивілізації» та «веселкофікація».

Міське планування. Зрушення у парадигмах міського планування. Партиципативне міське планування.

Gentrification. Classical gentrification. Gentrification and the revanchist city. The new middle class and the remaking of the central city. Anti-gentrification. The third wave of

gentrification. The mutation of gentrification. Displacement and displacement. Newbuild gentrification. Touristification of cities. “Islands of civilization” and “rainbowfication”.

Urban planning. Shifting paradigms in urban planning. Participatory urban planning,

Тема 7. Міська геополітика та міська ідентичність

Topic 7. Urban geopolitics and urban identity

“Переформулювання” геополітики: від державоцентричного до містоцентричного фокусу. Традиційна міська геополітика: мілітаризація міського простору, спостереження та безпека. Міські конфлікти в етно-національно суперечливих містах. Ординарна міська геополітика. Домашня міська геополітика. Міська геополітика біженців. Геополітика міської вертикальності. Розділені міста. Міста на ліній геополітичного розлому.

Територіальна ідентичність. Міська ідентичність. Просторова пам’ять.

Географія повсякдення. Емоційна та афективна географія. Вплив геополітичних подій на практики повсякденного життя.

A “reformulation” of geopolitics from a state- towards a city-centric focus. Traditional urban geopolitics: militarization of space, surveillance and security. Urban conflicts in ethnographically contested cities. Ordinary urban geopolitics. Domestic urban geopolitics. Urban geopolitics of refuge. Geopolitics of Urban Verticality. Divided cities. Fault-line cities.

Territorial identity. Urban identity. Spatial memory.

Everyday geographies. Emotional and affective geographies. The impact of geopolitical events on the practices of everyday life.

Тема 8. Нерівномірний регіональний розвиток. Периферизація. Просторова нерівність та соціально-просторова справедливість

Topic 8. Uneven regional development. Peripheralisation. Spatial inequality

Нерівномірний регіональний розвиток. Центр і периферія. Географія поляризації та периферизації. Виробництво периферії: роль різних агентів. Репродукування периферійності та маргінальності.

Просторова нерівність. Соціально-просторова (не)справедливість. Дистрибутивна, процесуальна та інтеракційна справедливість.

Uneven regional development. Centre and periphery. Geography of polarization and peripheralisation. Production of peripheries: role of diverse agents. Reproduction of periferality and marginality.

Spatial inequality. Socio-spatial (in)justice. distributive, procedural, and interactional justice.

Тема 9. Територіальна приналежність та прив’язаність. Ліквідна міграція

Topic 9. Neighbourhood belonging and place attachment. Liquid migration

Міграції та мігранти. Інтеграція та адаптація. Територіальна приналежність. Прив’язаність до місця.

Пізня/ліквідна модерність. Ліквідні міграції: типові характеристики. Індивідуалізація рішень. Індивідуалізація та зв’язок з родиною/місцем. Анкорінг.

Migration and migrants. Integration and adaptation. Neighbourhood belonging. Place attachment.

Late/Liquid modernity. Liquid migration: typical characteristics. Individualized decision. Individualization and family/place connectivity. Anchoring.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
		л	сем	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Ключові тексти в суспільній географії						
Тема 1. Ключові концепти в суспільній географії. Простір та місце	14	2	2			10
Тема 2. Просторова дифузія культури. «Культурний поворот» в суспільній географії. Другий демографічний перехід	16	4	2			10
Тема 3. Нерівномірний капіталістичний розвиток. Географія ексклюзії. Соціальна справедливість та місто	14	2	2			10
Тема 4. Почуття місця. Місце та безміцевість. Постмодерна географія	14	4				10
Разом за розділом 1	58	12	6			40
Розділ 2. Урбаністичний та регіоналістичний дискурс						
Тема 5. Сучасний дискурс в урбаністичних та регіоналістичних дослідженнях. Планетарна урбанізація. Міська теорія звідусіль	16	4	2			10
Тема 6. Джентрифікація. Парадигмальні зрушення в міському плануванні	14	2	2			10
Тема 7. Міська геополітика та міська ідентичність	12	2	2			8
Тема 8. Нерівномірний регіональний розвиток. Периферизація. Просторова нерівність та соціально-просторова справедливість	10	2				8
Тема 9. Територіальна приналежність та прив'язаність. Ліквідна міграція	10	2				8
Разом за розділом 2	62	12	6			44
Усього годин	120	24	12			84

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Виробництво простору. «Смерть» місця та «помста» місця. Production of space. "Death of place" and "the revenge of place".	2
2	Дифузія культурних інновацій як просторовий процес. Cultural innovation diffusion as a spatial process.	2
3	Географія ексклюзії. Соціальна справедливість та місто. Geographies of exclusion. Social justice and the city.	2
4	Урбаністичне питання та планетарна урбанізація. The urban question and planetary urbanization.	2
5	Мутація джентрифікації. Джентрифікація нового будівництва. The mutation of gentrification. Newbuild gentrification.	2
6	Розділені міста vs міста на ліній геополітичного розлому. Divided cities vs fault-line cities.	2
	Разом	12

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювати тему: Особистий простір та простір життєдіяльності. Personal space and activity space.	10
2	Опрацювати тему: Культурний ландшафт. The Cultural Landscape	10
3	Опрацювати тему: Нерівномірний розвиток: природа, капітал та виробництво простору. Uneven development: nature, capital and the production of space.	10
4	Опрацювати тему: Місце та безмісцевість. Place and Placelessness.	10
5	Опрацювати тему: Міська теорія звідусіль. Теоретизація постколоніальних міст. Urban theory from elsewhere. Theorising postcolonial city.	10
6	Опрацювати тему: Зрушення у парадигмах міського планування. Shifting paradigms in urban planning.	10
7	Опрацювати тему: Міські конфлікти в етно-національно суперечливих містах. Urban conflicts in ethno-nationally contested cities.	8
8	Опрацювати тему: Виробництво периферії: роль різних агентів. Production of peripheries: role of diverse agents.	8
9	Опрацювати тему: Ліквідні міграції: типові характеристики. Liquid migration: typical characteristics.	8
	Разом	84

6. Індивідуальне завдання

Не передбачено

7. Методи навчання

Навчання здійснюється шляхом проведення лекцій, семінарських занять, а також самостійної роботи студентів. На лекціях викладаються ключові положення та складні моменти навчального матеріалу. Під час семінарських занять заслуховуються самостійно підготовлені виступи та проводиться групова дискусія. Навчальна дисципліна викладається із використанням LMS Moodle.

8. Методи контролю

Система контролю передбачає опитування, обговорення та дискусію, проведення різних форм контролю, серед яких поточний і підсумковий. Поточний контроль роботи студентів включає оцінку за семінарські заняття, самостійну роботу, контрольну роботу. Підсумковий контроль здійснюється у формі екзамену. Для проведення контролів використовуються LMS Moodle з автентифікацією здобувача у режимі відеоконференції з аудіо- і відео- фіксацією.

Здобувачу можуть бути зараховані результати неформальної освіти, а саме у разі наявності у здобувача результатів неформальної освіти, здобутих шляхом проходження професійних курсів/тренінгів, професійних стажувань, здобуття громадянської освіти, онлайн освіти, онлайн-курсів на провідних освітніх платформах (зокрема Дія.Освіта <https://osvita.diia.gov.ua/>, www.coursera.org, <http://www.prometheus.org.ua/> та інші). Комісія кафедри може ухвалити рішення про зарахування відповідних результатів навчання. Умовами зарахування є: відповідність змісту й результатів навчання, визначених у сертифікаті/свідоцтві, програмним результатам навчання дисципліни; відповідності

компетентностей, набутими під час курсу, цілям та результатам навчання дисципліни; підтвердження проходження курсу офіційним документом (сертифікат, свідоцтво тощо); визначення кількості балів, що підлягають зарахуванню, відповідно до шкали оцінювання навчальних досягнень здобувачів в університеті; прийняття рішення кафедрою або уповноваженою комісією на основі аналізу поданих матеріалів. Рішення про визнання результатів неформальної освіти приймається на засіданні кафедри (або уповноваженою комісією) та оформлюється відповідним протоколом.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання						Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Підсумкова (екзаменаційна) контрольна робота	Сума
Розділ 1			Розділ 2						
T1	T2	T3	T5	T6	T7				
6	6	8	6	6	8	20	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Семінарське заняття – 6/8 балів:

- доповіді за темами – 4/6 бали;
- відповіді на запитання, участь у дискусії – 2/2 бали.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 20 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *5 балів.

Підсумкова (екзаменаційна) робота – 40 балів:

- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 4 *10 балів.

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

Критерії оцінювання

Семінарське заняття – 4/6 балів: 0 – відповідь відсутня, 1(1-2) – відповідь фрагментарна, фрагментарні та поверхові, 2-3(3-4) – відповідь достатня, знання достатні, 4(5-6) – відповідь повна, знання свідчать про високий рівень підготовки.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом, містить відкриті питання, кожне оцінюється у 5 балів: 0 балів – відповідь відсутня, 1-2 бал – відповідь часткова, відтворена інформація з Інтернет, знання фрагментарні та поверхові; 2-3 бали – відповідь достатня, 5 балів – відповідь повна, обґрунтована, знання свідчать про високий рівень підготовки.

Підсумкова (екзаменаційна) робота містить відкриті питання, кожне оцінюється у 10 балів: 0 балів – відповідь відсутня, 1-4 бал – відповідь часткова, відтворена інформація з Інтернет, знання фрагментарні та поверхові; 5-8 бали – відповідь достатня, 9-10 балів – відповідь повна, обґрунтована, знання свідчать про високий рівень підготовки.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
0-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

1. Мезенцев К. В., Підгрушний Г. П., Мезенцева Н. І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація: Монографія. Київ: ДП «Прінт Сервіс», 2014. 132 с.
2. Соціальна географія: Підручник / за ред. Л. Немець та К. Мезенцева. Київ: Видавництво «Фенікс», 2019. 304 с.
3. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. 438 с.
4. Horton J., Kraftl P. Cultural Geographies. An Introduction. New York: Routledge, 2014. 325 p.
5. Hubbard Ph., Kitchin R., Valentine G. (eds.). Key Texts in Human Geography. London: SAGE Publications, 2008. 236 p.
6. Knox P., Pinch S. Urban Social Geography. London: Pearson, 2010. 373 p.

Допоміжна література

1. Aitken S., Valentine G. Approaches to Human Geography. London: SAGE Publications, 2006. 349 p.
2. Anderson K., Domosh M., Pile S., Thrift N. (eds.). Handbook of Cultural Geography. London: SAGE Publications, 2002. 580 p.
3. Clark G.L., Feldman M.P., Gertler M.S. (eds.). The Oxford Handbook of Economic Geography. Oxford: Oxford Univ. Press, 2000. 742 p.
4. Bauman Z. Liquid modernity. Cambridge: Polity Press, 2000. 240 p.
5. Brade I. and Neugebauer C.S. (eds.). Urban Eurasia. Cities in Transformation. Berlin: DOM Publishers, 2017. pp. 274-283.
6. Brenner N., Schmid Ch. Planetary urbanization. In: Gandy M. (ed.). Urban Constellations. Berlin: Jovis, 2012, P.10-13.
7. Brenner N., Theodore N. (eds). Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe. Blackwell Publishers Ltd, 2012. 294 p.
8. Del Casino JR. V.J., Thomas M., Cloke P. Panelli R. (Eds). A Companion to Social Geography. John Wiley & Sons, 2011. 568 p.
9. Duncan J.S., Johnson N.C., Schein R.H. (eds.). A Companion to Cultural Geography. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2004. 529 p.
10. Engbersen G. Migration transitions in an era of liquid migration. In: Okólski M. (ed.) European Immigrations. Trends, Structures and Policy Implications. Amsterdam University Press, 2012. P. 91-105.
11. Fellmann J.D., Bjelland M.D., Getis A., Gettis J. Human Geography: Landscapes of Human Activities. McGraw Hill Publishers, 2010. 512 p.
12. Fouberg E.H., Murphy A.B., de Blij H. J. Human Geography: People, Place, and Culture. New York: John Wiley, 2010. 544 p.
13. Gentile M. Geopolitical fault-line cities in the world of divided cities. Political Geography, 2019, Vol. 71. P. 126-138.
14. Gregory D., Johnston R., Pratt G., Watts M., Whatmore S. (eds.). Dictionary of Human Geography. Blackwell Publ., 2009. 1052 p.
15. Hall P. Cities of tomorrow: an intellectual history of urban planning and design since 1880. Oxford: Wiley Blackwell, 2014. 624 p.
16. Hall T. Urban Geography. London: Routledge, 2006. 198 p.
17. Harvey D. Rebel cities: from the right to the city to the urban revolution. London: Verso. 187 p.

18. Henn S., Lang T., Sgibnev W. and Ehrlich K. (eds.). *Understanding Geographies of Polarization and Peripheralization. Perspectives from Central and Eastern Europe and Beyond.* Palgrave Macmillan.
19. Horn P., d'Alençon P.A., Cardoso A.C. (eds.). *Emerging Urban Spaces: A Planetary Perspective.* Springer, 2018. 219 p.
20. Karácsonyi, D., Mezentsev, K., Pidgrusnyi, G. and Dövényi, Z. From Global Economic Crisis to Armed Crisis: Changing Regional Inequalities in Ukraine. *Regional Statistics*, 2014, Vol. 4(2). P. 18-39.
21. Kuby M., Harner J., Gober P. *Human Geography in Action.* New York: John Wiley, 2010. 560 p.
22. Lees L. The geography of gentrification: Thinking through comparative urbanism. *Progress in Human Geography*, 2011, Vol.36(2). P. 155-171.
23. Lees L., Shin H.B., López-Morales E. *Planetary Gentrification.* Wiley, 2016. 248 p.
24. Lees L., Slater T., Wyly E. *Gentrification.* New York: Routledge, 2008. 344 p.
25. Mezentsev, K. and Pidgrushnyi, G. Ukraine: stable outflow and changing nature. In: Á. Eróss and D. Karácsonyi (eds.). *Discovering migration between Visegrad countries and Eastern Partners.* Budapest: HAS RCAES Geographical Institute, 2014. P. 191-211.
26. Mezentsev, K., Gentile, M., Mezentseva, N. and Stebletska, Yu. An island of civilization in a sea of delay? Indifference and fragmentation along the rugged shorelines of Kiev's newbuild archipelago. *Journal of Urban Affairs*. 2019. Vol. 41(5). P. 654-678.
27. Relph E.C.. *Place and placelessness.* London: Pion, 1976. 174 p.
28. Robinson J. Thinking cities through elsewhere: Comparative tactics for a more global urban studies. *Progress in Human Geography*, 2015, Vol. 40(1). P. 3-29.
29. Rokem J., Fregonese S., Ramadan A., et al. Interventions in urban geopolitics. *Political Geography*, 2017. Vol. 61. P. 253-262.
30. Rubenstein J.M. *The Cultural Landscape: An Introduction to Human Geography.* Upper Saddle River, N.J.: Pearson Education, 2010. 510 p.
31. Smith N. *Uneven Development: Nature, Capital and the Production of Space.* New York: Basil Blackwell, 1984. 200 p.
32. Smith S.J., Pain R., Marston S.A., Jones J.P. (eds). *The SAGE Handbook of Social Geographies.* London: SAGE Publications, 2010. 614 p.
33. Sobotka T. The diverse faces of the Second Demographic Transition in Europe. *Demographic Research*, 2008. Vol. 19(8). P. 171-224.
34. Soja E.W. *Postmodern Geographies: The Reassertion of Space in Critical Social Theory.* New York: Verso, 1989. 266 p.
35. Warf B. (ed.). *Encyclopedia of Human Geography.* SAGE Publications, 2006. 616 p.
36. Mezentsev K., Mezentsev O. War and the city: Lessons from urbicide in Ukraine. *Czasopismo Geograficzne*. December 2022. Vol. 93 (3). P. 495-521. DOI:10.12657/czageo-93-20.
URL : https://www.researchgate.net/publication/366639879_War_and_the_city_Lessons_from_urbicide_in_Ukraine
37. Soldak M., Mezentsev K., Batunova E., Haase A., Haase D. Emergent urban resilience in Ukraine: adapting to polycrisis in times of war // *Економічна та соціальна географія*. – 2024. – № 92. – С. 6–13 <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2024.92.6-13>

9. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Сайт факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. Режим доступу: <http://www-geology.univer.kharkov.ua>
2. Сайт наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна. Режим доступу: <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr>

3. Сайт географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Режим доступу: <https://geo.knu.ua>
4. Мезенцев К. В., Підгрушний Г. П., Мезенцева Н. І. Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація: Монографія. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2014. – 132 с. Режим доступу:
https://geo.knu.ua/images/doc_file/navch_lit/kafedra_ekonom_lit/Regional_rozvitok_Ua.pdf
5. Соціальна географія: Підручник / за ред. Л. Немець та К. Мезенцева. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2019. – 304 с. Режим доступу:
https://geo.knu.ua/images/doc_file/navch_lit/kafedra_ekonom_lit/Cozial_geografiya.pdf
6. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. – 438 с. Режим доступу:
https://geo.knu.ua/images/doc_file/navch_lit/kafedra_ekonom_lit/Urban_Ua.pdf
7. Відео-лекція. TEDxKNU. Kostyantyn Mezentsev. Cities. Everyday life. Urban geopolitics.
<https://www.youtube.com/watch?v=VofrS33Lur8>